

Феноменологичният подход към правото и правните принципи

Светла Маринова

Summary: *This report is focused on the approach to sense of law as a social system. Legal principles, in particular - principles of law, are fundamental positions which wear the sense of law and senses in law. The report reveals the main characteristics and advantages of phenomenal approach to the law as a social system.*

Key phrases: *principles of law, sense of legal system, phenomenal approach to the law.*

1. Съвременното обяснението на правото

Общата теория на правото се стреми да обясни и подреди правните понятия в системата³⁶, затова особено важен е подходът към явлението право. Подходът е пътят на изследване, на отношение към правната действителност, към нейни съставки, форми на проявление. Поради това извеждането на концепция за понятието за правото и неговата най-дълбока същност³⁷ се явява централен и определящ и към въпроса за правните принципи.

Тъй като обектът на изследване, по отношение на който се прилагат подходи, съществува независимо от субекта на познание, а изборът на подход е субективен³⁸, то подходът трябва да бъде научно обоснован. Такъв опит да обосновем правото като смисъл, който се носи и се сменя в правните норми чрез теоретичните конструкции на правните принципи представлява и нашият подход към него.

Съществуват различни подходи към правото³⁹, като преобладаващ сред тях днес е системният подход към правото. Според него правото е съгласувана и интегрирана система, която влиза в отношения с други елементи и системи, защото те също притежават нормативен характер и се развиват в обща социална среда. Общата среда дава на правото ценности и цели, които то заимства от другите социални сфери. Следователно специфичният смисъл на системата не са нормите като правила за поведение. Има нещо по-дълбоко, смислово-изграждащо правото, което непременно присъства в него и му придава съответната специфика. Като трайна тенденция в общата теория на правото се върви към преодоляване и обогатяване на нормативното обяснение за правото. Това се постига чрез разглеждането на правото като смислова система. Системата от смисли, която формира правото се носи от теоретичните конструкции на правните принципи.

Съществена особеност на утвърдения подход в системната рационалност, чрез която се изследват правото и правните принципи, е възприемането от почти всички съвременни теоретици на т. нар. конструктивизъм или концептуализъм⁴⁰. Този подход разглежда правото като духовно явление, а възприемането му и

³⁶ Имаме предвид три неща: първо, че понятията образуват единно цяло, второ, че за общата теория на правото съществуват безспорен кръг от проблеми, които тя изучава като свой обект, трето, че науката има безспорна утвърдена методология и подходи. Горното се поддържа от Росен Ташев, Теория за правната система, С, 2006, с. 86.

³⁷ Торбов, Ц, Обща теория на правото, 2002, С, с. 10.

³⁸ Бойчев, Г. Правният институционализъм, С, 2009, с. 16.

³⁹ Със сигурност изчерпателно те не могат да бъдат изброени, но с утвърдени традиции са: естественоправен подход, позитивен подход, философско-позитивен, социологически, нормативен, психологически, еволюционен, дискурсен, херменевтичен подход. Всеки от тези подходи поражда дебати, въпросът е възможно ли е обединяването на подходите към правото. Отговорът на повечето съвременни теоретици е, че това е възможно, но и необходимо. Такава е изразената позиция във труда на Лъчезар Дачев Юридически дискурс, Русе, 2004, с. 19, също и на Георги Бойчев, Правният институционализъм, С, 2009, с. 26.

⁴⁰ Ташев, Р., Теория за правната система, С, 2006, с. 18. Предварителният избор на понятия и обяснителни теории е задължително условие, за да можем да възприемем от заобикалящата ни действителност интересуващите ни факти и да ги подредим в смислено единство.

осмислянето му са интелектуална, а не само описателна дейност. Тази специфика на обекта – правото – определя и спецификата на предмета на нашето изследване от смисъла на правото към същността на правните принципи.

Без да се спираме на същността на правните принципи, ще направим необходимо пояснение. Тъй като принципът е неоспорима истина и положение, ръководещо съзнателната дейност на човека, то носи полезен смисъл за индивида и общността, който индивида може да ръководи (за разлика от естествените науки-в тях има истини). Така е и с правните принципи, в частност принципите на правото. Правните принципи са различни понятия от правните ценности и от правните норми, но осъществяват необходимата връзка между съществуващо, полезно, ценностно и дължимо за човека. И не само това, те разкриват необходимата обективна връзка между смислите на и в битието, вложени по специфичен начин в правото. Във връзка с обяснението на смисъла на правото той се реализира в обективното право чрез конструкцията на правните принципи.

2. Към смисъла на правото

Ако се върнем към смисъла на правото, то той е предписан⁴¹. Идва от общото житие на хората, но разчита на консенсус между хората в общността. Консенсусът означава съгласие около положения, принципи, които правото усвоява от други системи, но те са контейнер на правната субстанция⁴². Тези критерии са онези кодове и смисли, които трябва да са доведени до съзнанието на социума, които се съдържат в него. Затова към смисъла на правото и смислите на правото, вложени в принципите на правото е приложим обяснителния, системен смислов подход към правото. Такава същност, не съдържание има феноменологичния подход към правото, който дава нови перспективи за откриване, следване и развитие на правния смисъл. Този подход е близък, но не идентичен с „еволюционния подход“ на Фридрих Хайек⁴³.

Класическа дисциплина, която има работа с изкуството за разбирането на стари, главно литературни текстове, е херменевтиката (от гр. *ερμηνεύω*, „тълкуващ“, „обясняващ“)⁴⁴. Ключовият проблем за всяка херменевтика е проблемът за многозначността на езика⁴⁵. В този смисъл тълкуването предполага преди всичко *знание* не само за изследваното явление, но и за неговия *контекст*. От 50-те години на XX век херменевтичният подход се превръща във водеща доктрина за всички социални науки. Като философско направление херменевтиката е пътуване към вече налично, но не актуално знание за правото⁴⁶. Важното уточнение за нас е, че херменевтичният подход към правото се стреми да открие скрито знание за правото, но не в смисъл на езотерично - пазено от външните или само за малцина. Херменевтичният подход извлича знанието от дълбочината на явленията, а не от повърхността⁴⁷. Херменевтиката пренася правото върху плоскостта на съзнанието, не само защото се тълкува мисъл и се извлича скрита мисъл-знание, който е

⁴¹ Михайлова, М. Право-смисъл, сянка, противоположности, С, 2001, с. 20.

⁴² Михайлова, М. Правоти в стария завет (и защо не подобава да е в Новия завет), С, 2006, с. 39.

⁴³ Вж. Фр. А. Хайек, Право, законодателство, свобода. Т. I, Правни норми и правов ред, С, 1996, с. 32-33.

⁴⁴ До XIX век херменевтиката се занимава с тълкуването на юридически и *библейски* текстове. През XIX век старата филологическа и теологическа помощна дисциплина, която се нарича херменевтика, претърпява такова систематично развитие, което я превръща в основоположение на всички подходи в знанията на науките за духа. Така херменевтиката се издига над първичната си чисто прагматична цел да улеснява или да прави възможно разбирането на литературни текстове с оглед на произхода, *езика* и съдържанието им; Вж. Гадамер, Х. Истина и метод, 1997, Плевен, с. 233-234.

⁴⁵ Гадамер, Х. Истина и метод, 1997, Плевен, с. 699.

⁴⁶ Михайлова, М. Херменевтика и право, сп. Юридически свят, 2002, кн. 2, с. 249.

⁴⁷ Пак там.

зададен и от опита, но и защото правото е проява на особено практическо съзнание, насочване, създаване.

Правото е продукт на осъзнат социален опит, съчетан и с извънопитни компоненти-архетипи, вродени образци на мислене, изначални представи⁴⁸. Той има в своя център въпроса как се формира смисълът на нормативните правила за поведение, но изведено от смисъла на правото, на цялото. Така изконният въпрос в правото – дали правото е „естествено дадено“ на човека или е „конструирано“ от него, става вече⁴⁹ част от една по-широка теоретична дискусия. Тя е свързана с правното мислене и прилагането на знания и подходи към правото, а не просто на техника. За нас е безспорно, че правото се създава, но по-същественият въпрос е какво го обосновава смислово и как се полага правният смисъл. В този ред на мисли логично, за да дадем обяснение на същността на правните принципи, които носят смисъла на системата, излиза на преден план проблемът за смисъла и същността, за целта на системата, за подхода към правното основание.

В рамките на правната херменевтика първото направление, което се формира около философията на Гадамер се определя като „лингвистично“. Според подхода на Гадамер независимо дали става въпрос за литературни текстове, юридически текстове или морални предписания, интерпретаторът се среща със слово, което за него не е предмет, а събеседник. Поради това определящо за херменевтичното направление на Гадамер е „словесната среда, от която се разгръща целият ни опит за света и по-специално херменевтическият“⁵⁰. Закономерно това направление стриктно ограничава рамките на херменевтичния подход до езиковото разбиране на херменевтичната ситуация. По този начин смисълът не съществува в момента на създаване на символите, а изцяло се създава в зависимост от херменевтичната ситуация.

Критиката към това направление, с оглед подхода, е свързана с познавателната възможност на херменевтиката. Езиковата традиция е обвързана с определен възглед за света, защото съди всяко знание от гледна точка на културно обусловени стандарти за истина, от гл. т. на пред разбирането⁵¹. Затова тази традиция не може да бъде истинска основа на хуманитарното знание, само тя не може „да бъде носител на смисъл“⁵² и да аргументира. Аргументацията е необходима на смисъла на правото, вложен в правните принципи, даден ни и зависещ от нас. Ние поддържаме това разбиране за задачата на правната херменевтика, защото правото е динамика, в която присъства неизменно една обективна ценностна традиция. Тази традиция за нас е ценностния ред, към който правото е насочено и който се носи от правните принципи.

Второто направление на херменевтичния подход е свързано с концепцията на Пол Рикър. Според него интерпретацията е трудът на мисълта, който е в дешифриране на скрития смисъл в явния, в разгръщането на нива на значение, съдържащи се в буквалното значение⁵³. Това направление се формира около теорията на наративната кохерентност на Роналд Дюркин. В рамките на това второ направление се вписва и социалната теория на Юрген Хабермас за нормативния дискурс. Хабермас ясно разграничава равнището на семантиката - на което оперира херменевтиката и на което се губи разликата между истината и „приетото-за-истина“ – и прагматичното равнище, на което единствено може да бъде гарантирана

⁴⁸ Михайлова, М. Правото-смисъл, сянка, противоположности, С, 2001, с. 14.

⁴⁹ От 50-те години на ХХ век.

⁵⁰ Гадамер, Х. Истина и метод, 1997, Плевен, с. 631.

⁵¹ У нас този подход е представен в труда на Ж. Шаранкова „Юридическото мислене“, С, 2001.

⁵² Вж. Росен Ташев, Теория за правната ситема, С, 2006, с. 95-96.

⁵³ Рикър, П. Конфликтът на интерпретациите, Т. 1, С, 2000, с. 18.

когнитивна валидност, тоест истинността на твърденията⁵⁴. Същественият принос на това направление е в преодоляване на чисто лингвистичния подход и на отказа от логически аргументи. Логическата обосновка е особено необходима на правото с оглед задачата му да е общностен ценностен регулатор на обществените отношения.

Представител на херменевтичния подход у нас, по тясно свързан с Роналд Дуоркин е Михайлина Михайлова. Подобни методологически подходи към правото поддържа и Лъчезар Дачев. Вторият автор определя своята теория за правото като дискурсна, силно свързана с една от най-мощните съвременни теории за нормативния дискурс, тази на Юрген Хабермас. Според дискурската теория диалогът е модела, матрицата на пред-правото, която носи неговия смисъл, съгласно която обществото произвежда своето право. И за двамата автори правото има своя онтологичен смисъл, има своя матрица и код. Този код е смисълът на правото, който предхожда смисъла в правото. Ние поддържаме горната теза, защото правото е продукт и факт на общественото битие, на човешката цивилизация. Едновременно с това обаче правото е и волево явление, насочено напред чрез полагане на съзнателен ценностен смисъл в него. Като поддържаме подобен подход, ние следваме същия недогамтичен, смислов, херменевтичен - феноменологичен подход към правото. Този смисъл на правото се носи от реда, определен като ценностен ред, предопределен е от еволюцията на човешкото общество.

Подходите към правото най-често са резултат на критика и съпротива срещу съществуващо обяснение, показало с времето част от своята ограниченост. Не може да не забележим обаче, че подходите към правото на практика се съвместяват, заимстват от вече узнатото и това е една трайна тенденция. Така е и с правото. Резултатът на тази традиция е появата на херменевтичния подход, който позволява множественост към подстъпите за разглеждане на явленията. Чрез този път на разглеждане в правото се привнася положителното от предишните подходи в многобитийността на правото. Подкрепя се идеята за постигане на вътрешно взаимодействие между рационалното знание и ценност⁵⁵, която е характерна за семантичния подход, където и човекът е част от целта на битието и жизнения смисъл. Така е и с философското направление - феноменология, което пренася плурализма и универсализма, абсолютизма и субективизма на философската парадигма в себе си.

Феноменологията дава един друг подход към правото, след нормативизма, който търси ключ към битието на правото в смисъла на явлението. Този подход към правото се свежда до проблематизиране на релацията факт-същност чрез човешкото съзнание.

Без да претендираме за културологична изчерпателност, което не е в нашия фокус трябва да подчертаем, че двете направления и двата подхода са неразривно преплетени. Както заключава Рикъор, който стига до херменевтиката през дебрите на феноменологията, двете се предполагат взаимно по неизбежност.

⁵⁴ Знеполски, Б. Херменевтични парадигми, С, 2004, с. 210. Според Хабермас универсалната прагматика си поставя целта да реконструира универсалните, едновременно формални и интересубективни условия за разбирателство. Тъй като интерпретаторът е само един участник в комуникацията, то той няма привилегиата на неангажирания наблюдател и не определя смисъла на твърденията и степента на тяхната валидност. Поради това Хабермас говори за разбирателство, а не за разбиране и разбирателството е определящо както за смисъла на твърденията, така и за тяхната валидност. В комуникацията субективното може да има първоначално значение, но определяща роля има надсубективното, интересубективното валидност на изказваните в комуникативната ситуация твърдения. Хабермас се стреми да обвърже херменевтиката с изискванията на рационалност и обективност, разграничавайки постигнатото чрез херменевтично разбиране знание от знанието, акумулирано в културната традиция.

⁵⁵ Михайлова, М. Правото – смисъл, сянка, противоположности, С, 2001, с. 11.

Херменевиката предпоставя феноменологията, доколкото всеки въпрос за битуващото е *смисълът* на това битуващо⁵⁶. Интенцията към смисъла на битието предполага, носи в себе си едно отдръпване от преживяването. Херменевиката споделя с феноменологията и тезата за производния характер на лингвистичния порядък от опита, от интегралната нома. От своя страна, феноменологията предполага херменевиката, доколкото методът ѝ трябва да се състои в разгръщането или тълкуването на смисъла. Феноменологията е една интерпретация в очевидността и една очевидност в интерпретацията и в този смисъл тя може да се самоосъществява единствено като херменевика. Като обобщение, макар и с водещо значение за интерпретацията на правото, херменевиката е събирателно име за подходите, ориентирани към иманентното разбиране на текста, за разлика от неговото историко-генетично обяснение.

Зад конфликта на интерпретациите на херменевиката се крие различието на начините на екзистенция, затова няма и не може да има една и единствена теория на интерпретацията⁵⁷. Възможността за трансформация на херменевиката във философия е заложена от феноменологията.

За да видим феноменологичният подход, като своеобразно продължение, етап в херменевиката, който има и свои собствени черти, трябва да се обърнем към същността на феномена и корените на *феноменологията*⁵⁸. Социалната функция на феноменологията, като своеобразно продължение и стеснение в херменевиката, е да отговори на вечното в „човечеството“ и да ориентира човешкия живот от гледна точка на „чистите норми на разума“. Феноменологичният подход към правото дава възможност да се разгледа битието като очевидност със значение и обективен смисъл за възприемания „аз“.

Феноменологията е наука за биващото в абсолютния смисъл на думата. За Хусерл светът ни е даден чрез феномените на съзнанието. Феномените⁵⁹ на Хусерл са изначална даденост, те са част от потока на преживяването на истината, те са

⁵⁶ Райнова, И. От Хусерл до Рикъор, С, 1993, с. 136.

⁵⁷ В този смисъл е тезата на Рикъор, който критикува Гадамер, че отказва обсъждането на въпроса за коректността на интерпретацията. Така Рикъор нарича философска херменевика критичен анализ на всички възможни методи на интерпретацията – от психологизма и структурализма до религиозната феноменология.

Хабермас критикува универсалните претенции на философската херменевика. Изтъква се необходимостта от трансформирането ѝ по посока към обективността и свързането и със социалните науки. Така за Хабермас херменевичният дискурс в социалните науки трябва да играе еманципираща роля посредством критика на идеологиите и социалните институции. Това е гаранция за осигуряване на intersубективното взаиморазбирателство като основа за вземане на рационални социални решения. Вж. Кратък речник на философите, Ради Радев, Иван С. Стефанов, Ал. Личев, С, 1996, с. 272.

⁵⁸ Хусерл, Е. Увод във феноменологията, 1996, С, с. 16 - Феноменологията е универсално учение за същностите, на което е подчинена всяка наука за същността на познанието. Феноменологията е система от научни дисциплини и начин на правно мислене, в този смисъл разглеждаме основните ѝ положения, върху които се гради и феноменологичният подход към правото. За основател на феноменологията се счита Едмунд Хусерл, който вижда света като феноменална сфера на смисъл. Под феноменология без претенция за философска точност разбираме вътрешно присъщи свойства на общественото съзнание, които имат връзка с модела на правото, който взаимодейства с другите феномени.

Феноменологията е наука, с която се занимава и Мартин Хайдегер и Мераб Мамардашвили. Според Мамардашвили („Избрано. Класическа и неклассическа рационалност“, С, 2004) феноменологията е търсене смисъла в модела – феномен, но и нива където човек сам налага действия в съответствие със своя дълг; Вж. Михайлина Михайлова, цит. съч. с. 18.

⁵⁹ В природата на феномена според Е. Хусерл, има две главни особености: 1) в него има момент на неоспорима и непосредствена очевидност, непосредствено единство с истината, със същността и 2) това единство не е плод на разсъждение, на извод, на познание в стария рационалистки смисъл. Истината, е „затворена“ във феномена, но не във формата на съзната и разчленена истина. Е. Хусерл. Съвременна буржоазна философия, С., 1977, с. 545.

нейни елементи. Феноменологията е наука за познавателните феномени⁶⁰ в един двоен смисъл - за познанията като явления, представи, актове на съзнанието, в които - активно или пасивно – се представят предметности, осъзнават се и, от друга страна, за самите тези предметности като представящи се по такъв начин. Основоположник на модерната феноменология е немският философ Едмунд Хусерл, който търси пътищата, по които философията може да стане строга наука чрез завръщането към самите неща. Хусерл дири основанията, върху които философът може да се облегне в отстраняването на всички неопровержими допускания и описание на това, което е дадено в опита. Хусерл смята, че феноменологията трябва да се „очисти“ от други начини на разглеждане на познанието каквито са исторически и социологически, неразривно свързани с практическата дейност на човека. Философията без предпоставки като подход трябва да постави извън скоби обектния свят и да се съсредоточи върху онова, което е вътрешно за съзнанието, върху неговата чиста структура и да я освободи от всичко емпирично. Според Хусерл светът ни е даден само чрез феномените на съзнанието⁶¹. За Хусерл главна задача на феноменологията е откриване на същността и структурата на познанието и на мисленото, да се обясни смисъла, благодарение на който светът по начало е действителен за всеки човек. Изпълнението на тази задача според Хусерл е възможно само чрез принципа на безпредпоставъчността или освобождаване от всичко реално.

По-късните феноменолози са скептични към твърдението на Хусерл, че може да има описание на съзнанието, без вземането предвид на определени предпоставки. Обектите се възприемат винаги частично и нецялостно и допълването до пълния им вид се осъществява по отношение на интересите и очакванията на възприемателя. Тръгвайки от тезата на Хусерл, Мартин Хайдегер твърди, че преживяването е винаги свързано с акта на познанието, а познанието от своя страна, е свързано с разбирането. Според Хайдегер разбирането е винаги налично – бидейки в света ние разбираме този свят в по – малка или в по – голяма степен. Хайдегер събужда една стара идея, че интерпретацията на текстовете е фундаментално кръгова, доколкото разбирането на отделните детайли е винаги основано върху някакво допускане за цяло⁶². Така е и със смисъла на правните принципи, доколкото винаги следват, обосновават социално и формално правото като цялостно явление. Така частта зависи от цялото, но и цялото зависи от частите и по този начин между тях се оформя т. нар. „херменевтичен кръг“.

По този начин Хайдегер осъществява едно частично завръщане към Хусерл, но с цел значително да го обнови. Хайдегеровата идея за предзададеното разбиране е много важна за по-нататъшното развитие на феноменологията, която се концентрира върху интерпретацията и четенето. Така наречената херменевтична феноменология, според други феноменологична херменевтика⁶³, чиито главни представители са Ханс Гадамер и Пол Рикьор, се занимава тъкмо с предзададеностите на разбирането и теориите за текстовото възприемане. Феноменологичният подход към правото означава предразбиране за субекта за смисъла на правото като обективна даденост. *Този подход разчита на зададения смисъл на явленията от битието и на връзките между тях.* Тези значения

⁶⁰ Хусерл, Е. Увод във феноменологията, 1996, С, с. 27-феномен е явяващото се, но се използва предимно за самото явяване, субективния феномен.

⁶¹ Съвременна буржоазна философия, С, 1977, с. 556.

⁶² Според Хусерл светът първоначално като цялостна даденост и тоталност не ни е даден в този вид. По-скоро на отделният човек в отделен момент е дадена част от света и то не дефинитивно, а рефлективно. За Хусерл първоначален по отношение на осъзнаване на света като такъв е не самият той, а „чистото“ възприемане на предметите. Съвременна буржоазна философия, С, 1977, с. 560.

⁶³ Така определя същите представители на херменевтиката Боян Знеполски в Херменевтични парадигми, С, 2004, с. 171, 287.

човекът преднамира, осъзнава и доразвива чрез съзнанието и влага в правото чрез смисловите конструкции на правните принципи. Връзката между право и смисъл се изследва и от херменевтика, и от феноменология, като едно направление със собствена нагласа към нещата. И в двата случая се изследва скрит смисъл, който ни е необходим сега. По-скоро пътищата на изследване имат своята специфика, предполага се една общност на универсума, на потока на феномените. Точно тази връзка между потока на феномените е отразена в правните принципи. Те носят преднамерена спецификата на различни групи обществени отношения, подчинена на обща социална цел. Правните принципи носят външни за формата на правото смисли, с които обаче то се съобразява, които поглъща в себе си.

Подходите, които разглеждаме към правото, са относими и към предмета на правните принципи, защото са смислови. Всички съвременни направления в правознанието, търсейки собствения смисъл на правото чрез неговите принципи, са единодушни, че дължимото (нормата) сама по себе си не е ценност. За да се възприеме като задължаващо правило за поведение, санкционирано от публична власт, е необходимо нормата да е оправдана – обществено оправдана, да бъде подведена към някаква ценност, да носи някакъв преди нея даден смисъл на цялото (част от него). Този смисъл освен „разумен“ и „полезен“, е и легитимен, защото е социално мотивиран. Затова смисълът на правото предхожда смисъла в принципа и в нормата като средство, в което той се влага. И както всеки смисъл и значение, феноменологичният смисълът в правните принципи- е нещо, което предхожда нормите, но задължително е част от тях. Чрез феноменологичния подход към правото и правните принципи смисълът на правото – обективен и зависещ от нас подрежда съвместния живот на хората, вписва в него отделната личност и дава ключ към масови, първични, универсални зависимости на ред в обществото.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дачев, Л. Юридически дискурс, Русе, 2004.
2. Михайлова, М. Правото – смисъл, сянка, противоположности, С, 2001.
3. Знеполски, Б. Херменевтични парадигми, С, 2004.
4. Хусерл, Е. Увод във феноменологията, С, 1996.
5. Райнова, И. От Хусерл до Рикъор, С, 1993.

За контакти

Ст. Ас. Светла Маринова, Юридически факултет на УНСС,
smarinova@mail.bg

Докладът е рецензиран.